

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 De speciebus siuationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Quod autem prohibitiones omnes de his sic sint intelligendas, scilicet inquam vana, aut superstitiosa, aut alias mala, manifestantur ex quatuor. Primo, ex studio doctorum ad discernendum ad quid astra, somnia, animum motus &c. sunt vitia secundum naturam: & ad quid non, concludendo quod vti eis secundum quod sunt ex natura vilia, non est peccatum. Si enim essent mala aliqua, quae prohibita, non opereretur hanc distinctionem facere. Secundo, ex hoc quod textus, qui habentur in Decretis cap. 26. per totas quatuor diuinationes, iactantiam, uel superstitiosam affectionem, hoc spectare ad ritum paganorum, cultum, uel foetorem demonum infirmam. Tertio, ex hoc quod ius diuini in hac materia, Dan. 18. Non inueniuntur in te, qui obsecrarent somnia, & auguriam: exponitur secundum dictam gloriam a vana, aut superstitiosa. Multo ergo magis ius humanum, ubi aliter non exprimitur, interpretabitur sic. Quarto, ex hoc quod Apostolus Gal. 4. non dixit, oblationibus temporum, quod in vatum in eis laborauerit: sed dixit, Timeo ne in vatum in vobis laborauerim, significans se timere, ne tempora superstitiose obsecraret: & sic in tantum in eis laborasset, ut etiam Augustinus exponit, ut habetur 26. quaestio. 7. cap. Quis existimaret.

Ad cultum autem Dei pertinet aliquid dupliciter. Vno modo, cum aliquid Deo offertur uel sacrificium, uel oblatio, uel aliquid huiusmodi. Alio modo, cum aliquid diuinum assumitur, sicut supra dictum est de iuramento: & ideo ad superstitiosam pertinet non solum cum sacrificium demonibus offertur per idolatriam, sed etiam cum aliquis assumit auxilium demonum ad aliquid faciendum, uel cognoscendum. Omnis autem diuinatione ex operatione demonum provenit, uel quia expressa demones inuocatur ad futura manifestanda: uel quia demones ingerunt se vanis inquisitionibus futurorum, uel mentes hominum implicent vanitate. De qua uanitate dicitur in Psal. 39. Non respexit in uanitates, & in sanias falsas. Vana autem inquisitio futurorum est, quod aliquis futurum praenoscere tentat, unde praenosci non potest. Manifestum est ergo, quod diuinationis species suppositio est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod diuinatione pertinet ad curiositatem quantum ad finem intentum, qui est praecognitio futurorum: sed pertinet ad superstitiosam quantum ad modum operationis. AD SECUNDUM dicendum, quod

Ad obiectiones autem in oppositum allatas in principio diuinationem patet responsio: quia loquuntur de inquisitionibus istis, quatenus vanae sunt, & infra uanitates situnt, excepta vltima confirmatione, ad quam dicitur, quod non est eadem ratio de domino rei temporalis, & de cognitione: quoniam casus fortunae ex conuentione hominum potest esse utilis ad translationem dominij, ut patet in ludis fortunae, & in fortibus diuinationis. Non subest autem humanae uoluntati, quod casus fortunae sit utilis ad cognitionem occulorum: & ideo argumentum non ualeat.

Gratiarum autem in oppositum allatas verificatur quo ad confirmationem Ecclesiae, ut diximus, & quo ad cessationem inquisitionis per fortis non vanae, sed a Deo olim probatas, propter rationem in hoc articulo ad tertium ab auctore assignatam esse alia ratio, scilicet promissio illius populi ad idolatriam, in qua uidebantur responsa dan gentilibus. Unde Saul cum non haberet a Deo responsum, ad Pytonem se conuertit diuinationem, 1. Regum 28.

In responsione ad primum, & secundum eiusdem 2. articuli nota, quod diuinatione, licet subiectum sit in intellectu, in quo est tan-

quam in intellectu, in quo est tan-

A inquisitio, quam cognitio, siue debite siue indebite habeatur, quia tamen includit ordinem ad uoluntatem, cuius est uti pacto cum demonibus: ideo auctor ex hac parte ponit ipsam speciem esse superstitiosam, quae uirtus in uoluntate est, sicut religio est uirtus in uoluntate. Et licet uti pacto demonis, absolute loquendo, uideatur ad societatem, & non ad cultum spectare, ac per hoc diuinationem non esse speciem superstitiosam, cuius est exhibere cultum creaturae &c. Si tamen diligentius attendamus, quod ratione diuinae excellentiae subiectionem profiteri Deo religionis est, uidebimus, quod ratione affectus excellens diuinae a demone, profiteri se subiectum demoni implorando illius consilium, uel auxilium, superstitiosum est. Constat autem, quod uti pacto cum demone, est profiteri se indigentem demone, ac per hoc illi subditum. Omnis enim indigens, quatenus indigens est, subiicitur illi, cuius opera indiget. Propter quod propheta deitatem ex nullius indigentia probat, dicens. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.

huiusmodi diuinatione pertinet ad cultum demonum, in quantum aliquis utitur quodam pacto tacito, uel expresso cum demonibus. AD TERTIUM dicendum, quod in noua lege mens hominis arceatur a temporalium sollicitudine: & ideo non est in noua lege aliquid institutum ad praecognitionem futurorum euentuum de temporalibus rebus. In ueteri autem lege, quae promittebat terram, erant consultationes de futuris ad religionem pertinentibus, unde dicitur Isa. 8. Et cum dixerint ad uos, Querite a Pytonibus, & a diuinis, qui strident in cantationibus suis, subdit quasi responsionem: Numquid non populus a Deo suo requirit uisionem per uisum, & mortuis? Fuerunt tamen in nouo testamento etiam aliqui prophetae spiritum habentes, qui multa de futuris euentibus praedixerunt.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod non sit determinare plures diuinationis species. Vbi nota est una ratio peccandi, non uidentur plures esse peccati species, sed in omni diuinatione est

ARTICULVS. III. Vtrum sit determinare plures diuinationis species.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod non sit determinare plures diuinationis species. Vbi nota est una ratio peccandi, non uidentur plures esse peccati species, sed in omni diuinatione est

nes quid distinguuntur expressa a tacita inuocatione demonum, scilicet licet penes intentionem hominis, quam intelligit dupliciter haberi pro expressa. Primo, cum inuocatur demonem, Secundo, cum aliquid facit quod scit ex diaboli uirtute operari, ut faciunt incantatores. Vtrique namque expressa demonem inuocant: ex intentione, uerbo, uel facto. Et tunc interuenit pactum factum, & si non cum illo homine, factum tamen cum aliquo alio, qui adsit illis, operibus offendendo, uel operando. Tacita autem inuocatio demonum, tunc solummodo est, quando aliquis talibus se implicat, ut dignum sit demonem se illis immiscere, quamuis hoc sit praeter intentionem talis hominis, ut in multis enumeratis in littera habes.

In eod. articulo, circa apparitiones demonum nota, quod quinque modis contingunt huiusmodi uisiones: Tribus secundum sensus exteriores, & duobus secundum interiores. Contingit siquidem exterius a demone induci, primo uerum corpus aliunde acceptum, ut cum uerum semen, uellem, & huiusmodi, offert, aut tunc formatum committendo naturalia actiua, & passiua, ut serpentes factos per magos Pharaonis, Exod. 7. & uolucres factos loco locorum Diomedis sibmeriorum, ut Augustinus dicit 18. de ciuitate Dei. Contingit secundo non uerum corpus, sed similitudinem aliquam corpoream offerre exterius, ex naturalium tamen operatione conuergentem, ut Augustinus dicit ibidem de Archadibus, & socijs Vlyssis. Et in phialis aquae, uel polito corpore apparent quodamque similitudines quaedam a demone procurate, cum ad huiusmodi inuocatur. Et frequenter accidit, cum demones in assumptis corporibus humanis apparent uigilantibus, conuersantur cum eis familiariter colloquentes, & concubentes, quandoque etiam munera uera afferentes eisdem. Non enim habent ueras carnes, & uera ossa, nec membra: sed carnis, & membrorum similitudinem non solum uisibilem, sed palpabilem, & solidam, ita ut sentiantur tamquam humanae personae, ut a multis fidei Secunda Secunda S. Thoma. GG 3 gni

Opusc. 23. cap. 4

Super Quaestiois nonagesima quinta articulum tertium.

In articulo 3. eiusdem quaestiois nota, peccandi ratio peccandi, non uidentur plures esse peccati species, sed in omni diuinatione est

gni et propria experientia narrantibus audiui. In duobus tamen deficere ab humanis percepti corporibus. Primo, in temperamento carnis. Nam confessus est ipse mendacij pater: cum eius caro quasi glacialis mollis esset tactui humanæ carnis, se non posse melius facere. Non potest enim sic commiscere naturalia absque vera generatione hominis, ut carnem humanam efficiat. Et simili ratione non potest semen humanum efficere propter perfectionem horum, & similibus effectuum requiritum propria naturalia actua perfecta. & ex hoc patet, quod verissimè est, quod Christus post resurrecti onem dixit, Palpare, & videte, quia spiritus, seu demonium, carnem, & ossa non habet. Ioan. 20. & Luc. vlt. Secundo, in delectatione tactus, & concubitus. Est enim tantò personarum humanarum commilitio naturalis delectabilior, quanto uerum superexcedit uerissimè. Et hæc sunt dicta & pro declaratione ueritatis, & pro confutatione sapientium in oculis suis negantium demones, qui si Ecclesie non credunt, accipiant fidei christiana testimonium uel ab hoste. Ex eisdem namque cognoti, quod uolunt demones personas has fidem Christi relinquere. Quorsum hoc, si fides Christi demoni non dupliceret? Neque somnia, aut extases, aut subita, momentaneæ aliqua, sed diurnas familiaritates, sicut inter homines sensibilibus effectibus sensibilibus non uetularum, non insensatarum, aut malenconicarum, ut aiunt, personarum, narro. Sed quia habent Moysen, & prophetas, & scriptum est, quod fides donum Dei est, non hominum uoluntatis: & non est uolentis: neque currentis, sed miserentis Dei: ideo &c.

vna ratio peccandi, quia f. utitur aliquis pacto demonum ad cognoscendum futura. ergo diuinationis nō sunt plures species. ¶ 2 Præ. Actus humanus speciei sortitur ex fine, ut supra * habitū est: sed omnis diuinationis ordinatur ad unū finē, scilicet ad prænuntiationem futurorum. ergo omnis diuinationis est vnus species. ¶ 3 Præ. Signa non diuersificat speciem peccati. Siue enim aliquis detrahat uerbis, uel scripto, uel nutu, est eadem species peccati: sed diuinationes non uidentur differre, nisi secundum diuersa signa, ex quibus accipitur præcognitio futurorum. ergo non sūt diuersa diuinationis species. SED CONTRA est, quod * Isido. in lib. Ethymol. enumerat diuersas species diuinationis. RESPON. Dicendum, quod sicut dictum * est, omnis diuinationis utitur præcognitionem futuri euentus aliquo demonum consilio, uel auxilio *. Quod quidem uel expresse imploratur, uel præter intentionem hominis se occulte damō ingerit ad pñūtiādū futura quædā, q̄ hominibus sunt ignota, eis autē cognita p̄ modos, de quibus in primo dictū est. Demones autē expresse inuocati, solent futura prænuntiare multipliciter. Quandoq; quidē præstigiōsis quibusdā apparitionibus se aspectū, & auditū hominū ingerentes ad prænūtiādū futura: & hæc species uocatur præstigiū, ex eo q̄ oculi hominum perstringuntur. Quandoque autem per somnia: & hæc uocatur diuinationis somniorū. Quādoq; uerō per mortuorū aliquorū apparitionem, uel locutionem: & hæc species uocatur nigromantia, quia ut dicit * Isid. in lib. Ethymol. Nigrum græce mortuus, mantia uerō diuinationis nuncupatur: quia quibusdam præcantationibus adhibito sanguine, uidentur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respondere. Quandoq; uerō futura prænuntiat per homines uiuos, sicut in arreptitijs patet. Et hæc est diuinationis per Pythones. Et ut * Isido. dicit: Pythones a Pytone Apolline sunt dicti, qui dicebatur esse author diuinandi. Quandoque uerō futura prænuntiant per aliquas figuras, uel signa, quæ in rebus inanimatis apparent, quæ quidem si appareant in aliquo corpore terrestri, puta, in ligno, uel ferro, uel lapide polito, uocatur geomantia: si autē in aqua hydromantia: si autem in acre, arcromantia: si autem in

igne, pyromantia: si autem in uisceribus animalium immolatorum in aris demonum, uocatur aruspicum. Diuinationis autem quæ fit absque expressa demonum inuocatione, in duo genera diuiditur, quorum primum est, quando ad prænoscendum futura aliquid consideramus in dispositionibus aliquarum rerum. Et si quidem aliquis conetur futura prænoscere ex consideratione situs, & motus siderum, hoc pertinet ad astrologos, qui & geneiatici dicuntur, propter natalium considerationes dierum. Si uero per motus, uel uoces auium, seu quorumcumque animalium, siue per sternutationem hominum, uel membrorum salus, hoc pertinet generaliter ad augurum, quod dicitur a garritu auium, sicut auspiciū ab inspectione auium, quorum primum pertinet ad aures, secundum ad oculos. In auibus enim huiusmodi præcipue considerari solent. Si uerō huiusmodi consideratio fiat circa uerba hominum absque intentione dicta, quæ quis retinet ad futurum, quod uult prænoscere, hoc uocatur omen. Et sicut Valerius Maximus * dicit, ominus obseruatio aliquo tractu religioni annexa est: quoniam non fortuito motu, sed diuina prouidentia consistere creditur, quæ fecit: ut Romanis debarantibus utrum ad alium locum migrarent, forte eo tempore centurio quidam exclamauit. Signifer, statue signum, hicopime manebimus: quam uocant auditam proomine acceptam, transeundi consilium omittentes. Si autem considerentur aliquæ dispositiones figurarum, uel aliquibus corporibus uisus occurrentes, erit alia diuinationis species. Nam ex lineamentis manus consideratis diuinationis apta, chiromantia uocatur, quod diuinationis manus. Chiros enim uerō ex quibusdam signis in apertis alicuius animalis apparentibus, spatulamantia uocatur. Ad secundum autem diuinationis genus, quod est sine expressa demonum inuocatione, pertinet diuinationis quæ fit ex consideratione eorum quæ eueniunt ex quibusdam, quæ de hominibus serio fiunt ad aliquid occultum, per protractionem punctorum, geomantie: siue per considerationem pronemū ex plumbo, siue per uicem quibusdam schedalis tempore

q. 92, arti. 2, & 1. 2. q. 2, 31.

Lib. 8. cap. 9.

Arg. præce.

Alias petitiones.

q. 57. arti. 3.

Lib. 8. cap. 9. parum, ante medium.

Lib. 8. Ethy. cap. 9. 2. me. 40.

in sensibus videtur accidere: siue quacumque alia causa alienatio a sensibus contingat: vel sine alienatione a sensibus operatio demon in homine, quemadmodum ex infirmitate accidit preternaturalis, qui videtur, & audiunt quae non sunt. Facit autem demon haec omnia in sensibus, comouendo humores spiritus, componendoque diuersimode, vt distat haec ab aethere in q. d. paratis de malo, q. 14. quae est de demonibus.

In eod. art. 3. q. 99. circa duo reliqua genera diuinationis, vbi non exp. esse intocantur demon, aduertit, quod quia hinc non habes, nisi diuinationem scriptam ex istis enumeratis in littera esse illicitam, & superfluitatis speciem, & diuinitio loqui indubitan vntuonem diuine cogitationis, non potes hinc damnare ista, nisi quatenus diuinationis sunt opera, ac per hoc si aliqua hominum sunt, quae possunt alter fieri, quam diuinatione, cohibe sententiam, & linguam, & dicitur prius scripta quomodo fiet, in postquam diuinatione opera abominata, & tolerabili intentione facta. Et licet hoc difficile sit, conabor pro viribus hinc scire non eadendo terminos motus, in singulari articulo, in quibusdam tangendo.

In responsionibus argumentorum alicuius, quod auctor species diuinationis non diffinitur ex parte intellectus, quia scilicet ex diuersis principijs formalibus adueniunt non resolutibus, nec ad aliam speciem constituta principia procedit, puta ex lineis, et vocibus, & fortibus, &c. Haec enim nec adueniunt reduntur, nec resoluuntur in aliqua principia speculata, sed generalia, aut analogia, iuxta eorum convenientiam. Et quoniam formalium principiorum diuersitas inferi formalem diuersitatem obiectorum, ideo auctor in responsione ad secundum, diuersitatem formalem obiectorum cum dixisset, pbauit ea in responsione ad tertium ex diuersitate principiorum. Non ergo intelligas in responsione ad secundum, per diuersas materias rerum, in quibus cognitio queritur, diuersitatem rerum conquisitarum, puta, aurum, argentum, vel vestis, &c. sed diuersitatem declaratam in corpore articuli, puta, in terra, in lineis, in vocibus &c.

Ad IIII. dicendum, quod res, quas diuinationes attendunt, considerant ab eis non sicut signa, quibus exprimant, quod iam sciunt, sicut accidit in demonstratione, sed sicut principia cognoscendi. Manifestum est autem, quod diuersitas principiorum diuersificat speciem, etiam in scientijs demonstratiuis.

Ad IIII. dicendum, quod res, quas diuinationes attendunt, considerant ab eis non sicut signa, quibus exprimant, quod iam sciunt, sicut accidit in demonstratione, sed sicut principia cognoscendi. Manifestum est autem, quod diuersitas principiorum diuersificat speciem, etiam in scientijs demonstratiuis.

Super Quaestione nonagesima quinta. Articulum quartum.

In art. 4. eiusdem 95. q. primo declarandi sunt termini: deinde de diuersitate sunt rationes conclusionis. In primis scito primo, quod illicita, tam in titulo huius articuli, quam in titulo sequentium articulo, licet absolute comprehendatur illicitum quouis modo, scilicet venialiter, vel mortaliter, & non valeat argumentum, Hoc est illicitum, ergo mortale, vbi ta

men queritur de licito, vel illicito ex suo genere, & est sermo de genere contrario virtuti necessariae ad salutem, dubium non est, quod peccatum mortale principaliter queritur: quoniam omnino sic illicitum, peccatum mortale est, nisi propter imperfectiorem actus sit veniale. Et quia sic est in proposito, quoniam de diuinatione, & vniuersaliter de speciebus superstitionis est questio, & supersticio vitium est genericum, contrarium religioni necessariae ad salutem aeternam: ideo & cum inquitur, & cum in conclusione principali responsionis dicitur, quod est illicita, intelligitur de illicito ex suo genere, ac per hoc de mortali peccato. Est ergo licite sensus, quod inuocatio demoni est mortale peccatum ex suo genere.

ARTICVLVS IIII.

Verum diuinitio, quae fit per inuocationes demonum, sit licita.

AD QVARTVM sic procedit. Vt q. diuinitio, quae fit per inuocationes demonum, non sit illicita. Christus. nihil illicitum commisit, sicut illud. Pe. 2. Qui peccatum non fecit: sed Dominus a demone interrogauit, quod tibi nomen est? qui respondit, Legio: multi enim sumus, ut habetur Marc. 5. ergo videtur, quod licet a demone, aliquid occultum interrogare.

¶ 2. Præter. Sanctorum aie non fauent illicitè interrogantibus, sed Sauli interrogati de euentu futuri belli a muliere habente spiritum Pytonis apparuit Samuel, & ei futurum euentum praedixit, vt legitur. Reg. 28. ergo diuinitio, quae fit per interrogationem a demonibus, non est illicita.

¶ 3. Præter. Licetum esse vti, veritate ab aliquo sciente inquirere quae vtile est scire: sed quoniam utile est sciri aliqua veritas, si per demones scire possunt, si perparet in iuentione futurorum, ergo diuinitio, quae fit per inuocationem demonum, non est illicita.

Secundo contra est, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui Ariolos sciscitetur, neque Pytones consulat.

Respondendum, quod omnis diuinitio, quae fit per inuocationes demonum, est illicita duplici ratione, quarum prima sumit ex parte principij diuinationis, quod scilicet est pactum expressum cum demone inuocantem, & hoc est omnino illicitum. Vnde contra quosdam dicitur Isa. 28. Dixistis, percussimus foedus cum morte, & cum inferno

ne, cum dicit, quod scilicet est pactum expressum cum demone inuocantem per ipsam demonis inuocationem. Ex his namque iunctis verbis, scilicet per ipsam demonis inuocationem, explanant in quo consisteret pactum, scilicet in ipsa inuocatione: ita quod inuocatio expressa, est pactum expressum, & inuocatio tacita est pactum tacitum. Constat autem quod inuocatio est actus socialis, ergo.

¶ Amplius in q. sequenti in articulo. 1. ad tertium, auctoris verba sunt ista. Exquire cognitionem futurorum a demonibus, non solum est peccatum propter hoc, quod ipsi futura non cognoscunt, sed propter societatem cum eis inuocantem, quae etiam in proposito habet locum. Vbi clare manifestat, quod appellatione pacti intelligit societatem: ita quod quando legitur pactum, vel foedus inuocantem, intelligit societatem inuocantem expressè per inuocationem, tacite per opus, cui merito demon se immittet. Et bene haec nota, quod actus inuocantis, seu cuiuscumque recurrit ad demone, est saltem societas inuocantis, quia est inuocantis societas cum demone, & vocatur pactum inuocantis, sicut etiam societas inuocantis. Secunda Secundae S. Thomae. GG 4 quoniam

Infra q. 96. artic. 1. cor. Et 3. cont. c. 154.